

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β' - ΕΤΟΣ Α^{ον} (16^{ον})

Ἀθήναι, Σάββατον 9 Μαρτίου 1919

ΑΡΙΘ. 13 (622)

ΤΟΤΕ ΚΑΙ ΤΩΡΑ

Ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου κ. Ν. Πολίτης στὴν πολὺροτὴ συνέντευξή του, ποὺ δημοσιεύτηκε στὴν ἐφημερίδα «Ἀθῆναι» κι ὅπου ἐδήλωσεν, ὅτι πιστεύει στὴν Καθαρεύουσα, ἐμίλησε καὶ γιὰ τὴ σημερινὴ ποίηση. Εἶπεν ὅτι σήμερον οἱ ποιητὲς δὲ διαβάζονται ἀπὸ τὸν πολὺ κόσμον, ἐπειδὴ οἱ ἴδιοι ἀνοίξανε μεγάλο χαντάκι ποὺ τοὺς χωρίζει ἀπὸ τὸ ἀναγνωστικὸ κοινόν. Ἐγίναν ἀπλησίαστοι. Ἡ περασμένη γενεὰ ἐδιάβαζε τοὺς ποιητὲς κ' ἡ δόξα τοῦ Α. Παράσχου, τοῦ Βασιλειάδη, τοῦ Ραγκαβῆ, τοῦ Παπαρρηγόπουλου ἦταν μεγάλη.

— Τὰ ποιήματά των — εἶπεν ὁ κ. Πολίτης — μᾶς συνεκίνουν. Ἐγνωρίζαμεν τὰ καλλίτερα ἔργα των ἀπὸ μνήμης. Ἀπήχουν τὰ αἰσθηματά μας καὶ τοὺς πόθους μας. Ἦσαν ποιηταὶ ἐκεῖνοι. Ἐνῶ οἱ σημερινοί...

Σωσιὰ ὅσα λείπει ὁ κ. Πολίτης. Ἔτσι εἶναι. Τὰ ποιήματα τοῦ Παράσχου καὶ τῶν ἄλλων ἀπηχοῦσαν τὰ αἰσθήματα τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς τους καὶ τοὺς πόθους τους. Μὲ μιὰ μόνο παρατήρηση: ὅτι μόλις πέθαναν οἱ ποιητὲς αὐτὲς πέθαναν καὶ τὰ ποιήματά τους κ' ἔσθυσαν ὅλα τ' ἀπηχήματα. Ποιὸς διαβάσει σήμερον Παράσκο, ποιὸς Βασιλειάδη, ποιὸς Ραγκαβῆ; Καλὰ - καλὰ πόσοι ἀπὸ ὄσους διαβάζουν τοὺς ξέρον; Κι' ἂν φανερώναται κάπου - κάπου κάποιος ξεχωριστὸς σεβασμὸς γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Παπαρρηγόπουλου καὶ τοῦ δίνεται ἡ ἀξία ποὺ τοῦ πρέπει, τοῦτο γίνεται ὄχι ἀπὸ τὰ ποιήματα ποὺ ἀπηχοῦσαν τὰ αἰσθήματα καὶ τοὺς πόθους τῆς γενεᾶς τῆς ἐποχῆς του, ἀλλ' ἀπὸ τὰ ποιήματα, ποὺ ἀπηχοῦν ἀκόμη καὶ σήμερον αἰσθήματα, πόθους καὶ στοχασμοὺς γενικώτερα ἀνθρώπων. Ἀπὸ τὰ ποιήματα, ὅπως «Οἱ Ποιηταί», «Ὁ Φανὸς τοῦ Κοιμητηρίου Ἀθηνῶν» καὶ μερικά ἄλλα. Τὸ Ραγκαβῆ τότε θυμόμαστε μόνον ἅμα ἀκοῦμε τὸ «Μαύρ' εἶναι ἡ νύχτα στὰ βουνά», δηλαδὴ ἓνα ποίημα περισσότερο ἱστορικὸ καὶ καθόλου συνταιριασμένον μὲ αἰσθήματα τῆς γενεᾶς τοῦ κ. Πολίτη.

Μὰ τάχα εἶναι κι' ὀλίγελα σωστὸ τὸ ὅτι ἡ ποίηση τῶν ποιητῶν αὐτῶν ἀπηχοῦσε τὰ αἰσθήματα καὶ τοὺς πόθους τῶν Ἑλλήνων τῆς ἐποχῆς τους; Τὸ πρᾶγμα εἶναι πολὺ ἀμφίβολο. Ὁ ψευτορωμαντισμὸς ἢ ὁ ἀκράτητος ρωμαντισμὸς, ποὺ χαρακτηρίζει τὴν ποίηση ἐκείνη, δὲν ἀπηχοῦσε τίποτε ἀπὸ τὰ αἰσθήματα τῶν Ἑλλήνων, γιὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον, ἐπειδὴ ἡ τέτοια ποίηση ἦταν ἀπόλυτη μίμηση ξένων αἰσθημάτων πόθων καὶ στοχασμῶν.

Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ μακρολογήσω ἐπάνω στὸ ζήτημα τοῦτο. Ὅποιος καὶ λίγο μόνον ἐμελέτησε τὰ ἱστορικὰ τῆς νεώτερης Ἑλληνικῆς φιλολογίας θὰ εἶδε ποῖα εἶναι ἡ ἀλήθεια. Ἡ ποίηση ἐκείνη ἦταν ψεύτικη. Καὶ γιὰ τοῦτο ἡ πνευματικὴ νὰ πούμε μεταρρύθμιση, ποὺ φανερώθηκεν ἀπὸ τὰ 1880 κ' ὕστερα εἶχε γιὰ κυριώ-

τερον, ἂν μὴ καὶ γιὰ μόνον, σκοπὸ τῆς νὰ διώξῃ τὴν ψευτιὰν αὐτή. Ἐγίνε τότε μιὰ ἀλλαγὴ ὄχι μόνον φιλολογικὴ, ἀλλὰ βαθύτερα κοινωνικὴ, ποὺ δὲν πρέπει νὰ μᾶς ξεφεύγῃ ἡ ἀξία τῆς γιὰ νὰ μπορούμε νὰ κρίνομε καὶ σωστότερα τὴ σημερινὴ πνευματικὴ καὶ κοινωνικὴ καὶ ἐθνικὴ ἀκόμη ζωὴ μας. Οἱ ποιητὲς τῆς ἐποχῆς τῆς δόξας τοῦ Παράσχου καὶ τοῦ Βασιλειάδη σ' ἓνα μόνον σημεῖον βρισκόντανε σὲ συμφωνία μὲ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ τοὺς ἐδιάβαζαν. Ὅτι κ' οἱ δύο αἰσθηματολογοῦσαν κ' ἐμελοδραμάτιζαν ὑπερβολικά. Εἶπα κοὶ ἀνθρωποὶ ποὺ τοὺς ἐδιάβαζαν,» ἐπειδὴ ὁ πολὺς λαὸς, τὸ ἔθνος δὲν ἤξερε νὰ τοὺς διαβάσῃ, μῆτε μπορούσε νὰ τοὺς δεχτῆ γιὰ πνευματικούς του ἀντιπροσώπους, ἀφοῦ δὲν ἔλεγαν ὅτι αἰσθανόταν αὐτό. Ἄλλοίμονο, ἂν ἔκλαιεν ὄλος ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς κ' ἦταν φθισικὸς ὄπως ἐκεῖνοι! Δὲ θὰ τοῦ ἦταν βολετὸ νὰ προχωρήσῃ στὴ ζωὴ, ὅπως ἐπροχώρησε. Οἱ μορφωμένοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τοὺς ἐδιάβαζαν καὶ τοὺς ἐνοιῶσαν. Τὸ παραδεχόμεστε ἀσυστήτητα ἐμεῖς οἱ σημερινοί. Μὰ ὄχι καὶ γιὰ τιμὴ τῶν τότε μορφωμένων, ἐπειδὴ αὐτοὶ μὲ τὴν αἰσθηματικὴν ψευτιὰ τους, μὲ τοὺς μελοδραματικούς πόθους τους καὶ μὲ τὴν ἐνέργειά τους σ' ὅλα τὰ φανερώματα τῆς ἐθνικῆς ζωῆς μᾶς ἀφίσανε τὴν πικρὴ κληρονομία καὶ τὴ σκληρὴ μοῖρα νὰ παλέψουμε, ν' ἀγωνιστοῦμε, νὰ μαρτυρήσουμε γιὰ ν' ἀποδιώξουμε τὰ μαῦρα σύννεφα, ποὺ εἶχανε μαζέψῃ γύρω στὴ ζωὴ τῆς Ἑλλάδας. Περιττὸ νὰ φιλολογήσουμε τὰ καθέκαστα καὶ τοῦ σημείου τοῦτου. Τὰ ξέρουμε ὅλοι τόσο καλά!

Δὲν κατηγοροῦμε κανένα. Ὅτι ἐγίνε, ἐγίνε. Καὶ καμιὰ κατηγορία δὲ θάξῃ τὴ θέσιν τῆς σήμερον. Ἄλλὰ δὲν εἶναι δίκιον νὰ κρίνονται τὰ πράγματα, ἔτσι ὅπως τὰ ἔκριεν ὁ κ. Πολίτης. Τότε εἶχανε δόξα οἱ ποιητὲς. Δὲν τὸ ἀμφισβητοῦμε. Ἀλλὰ τότε ἡ Ἑλλάδα ἦταν μιὰ φουχτα ἀνθρωποὶ, ἐγράφανε λίγοι κ' οἱ ποιητὲς ἀποτελοῦσαν φαινόμενο. Ὁ λαὸς — ἢ πῶ σωστὰ μόνον οἱ μορφωμένοι — διψοῦσαν ἀλήθεια, νὰ διαβάσουν κάτι Ἑλληνικὰ γραμμένο καὶ ἐδέχονταν ὅτι τοὺς πρόσφεραν χωρὶς νὰ προσέχουν καὶ πολὺ στὴν ἀξία του. Σήμερον ὅμως τὰ πράγματα δὲν εἶναι τὸ ἴδιον. Τὸ ἔθνος μεγαλωμένο, οἱ πόθοι καὶ τὰ αἰσθήματα πῶ ἀληθινὰ, ἢ σκέψη πῶ ἀπλωμένη καὶ πῶ ἐρευνητικὴ. Τότε ὁ εὐκόλος πατριωτισμὸς ἢ καλλίτερα ἢ θορυβώδικη πατριδολατρεία καὶ γι' αὐτὸ κάπως μὴ στηριζόμενὴ σὲ γερὰ θεμέλια. Κ' ἡ πατριωτικὴ ποίηση τῶν ποιητῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶχε πολλὴ πέραση. Φυσικά. Ὁ μελοδραματισμὸς συγκινεῖ τοὺς ἀνίδεους καὶ τοὺς ἀπλοϊκοὺς.

Σήμερον ἡ ἐποχὴ εἶναι ἄλλη. Κι' ἂν τὰ ποιήματα τῶν σημερινῶν ποιητῶν δὲν εἶναι στὰ στόματα ὅλων σὲ τοῦτο δὲ φταῖνε βέβαια οἱ ποιητὲς. Δὲ θὰ τὸ πῶ πρῶτος ἐγὼ, ὅτι φταίει ἡ ἐποχὴ μιὰ ἐποχὴ, ὅπου τὸ πνεῦμα ἐξετάζει, ψάχνει, δυσπιστεῖ, κρίνει, δὲν παρὰσέρνεται εὐκόλῃ ἀπὸ εὐκόλες αἰσθηματολογίας. Σή-

μερα οἱ ἄνθρωποι δ ι α β ἄ ζ ο υ ν και κ ρ ῖ ν ο υ ν. Δὲν ἀποστηθίζουσι καὶ δὲν ἀπαγγέλουσι. Ἄν ἐξοῦσεν ὁ Παράσχος θὰ ἦταν ἀνυπόφορος μὲ τὸ στομαχικό υἶφος τοῦ λόγου του καὶ τῆς ἀπαγγελίας του. Ἡ ποίηση σήμερον δὲν κυνγγαίει τίς εὐκόλες δάφνες. Εἶναι πῶς σοφὴ καὶ γιὰ τοῦτο λιγώτερον ἐπιδεικτική καὶ αἰσθηματολογική. Δὲν ἔχουμε παρὰ νὰ συγκρίνομε τὸν καλλίτερον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης — τὸν Παλαρρηγόπουλον — μὲ τὸν καλλίτερον τῆς σημερινῆς ἐποχῆς — τὸν Παλαμᾶ — γιὰ νὰ νοιώσουμε γιὰτί τότε οἱ μορφωμένοι ἀποστήθιζαν τὰ τραγούδια τῶν ποιητῶν τους καὶ εὐρίσκανε σ' αὐτὰ τὰ αἰσθηματὰ τους, καὶ γιὰτί τώρα οἱ μορφωμένοι κρίνουσι τὰ ποιήματα τῶν ποιητῶν μας, καὶ γυρεύουσι νὰντικρύσουσι μέσα σ' αὐτὰ τὴ σκέψη, τὸ νόημα ποῦ θέλουσι καὶ ποθοῦσι. Σήμερον οἱ ὠ θ ο υ μ ε τότε α ἰ σ θ ἦ μ α τ ο λ ο γ ο ῦ σ α ν. Αὕτη εἶναι ἡ διαφορὰ. Ποῦ βρισκεται ἡ ἀλήθεια καὶ πὼ σωστὸ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ εἰπῶ. Ἄν ὁ κ. Πολίτης καὶ οἱ ἄνθρωποι τῆς γενεᾶς του ζοῦσι μὲ τίς θύμῃσες τῆς νιότητος τους καὶ συγκινοῦνται μ' αὐτὰς καὶ δὲ βλέπουσι τί γίνεται σήμερον καὶ πρὸ πάντων δὲ βλέπουσι πόσο προόδεψε ἡ ποίηση καὶ πόσο ἀληθινώτεροι εἶναι οἱ ποιητές, σ' αὐτὸ βέβαιον δὲ φταίμε ἡμεῖς οἱ νεώτεροι

ΗΛ. Π. ΒΟΥΤΙΕΡΙΑΔΗΣ

ΠΕΖΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΕΙΚΟΝΕΣ

Στὸ ψηλὸ, τὸ διάφανον, τ' ἀνθογιάλι, τ' ἀκουμπισμένον χάμω στὸ σκοτεινὸ παχὺ γάλλι, ῥοδινῆ μιὰ ἀμυγδαλιὰ τεντώνει τὰ κλαριά της σὰν ἀνάλαφρα φτερά. Μόνον λουλούδι μέσα στὸ βαρὶὰ αὐστηρὸ περίγυρον ὁλόκληρον στοιχωμένον ἀπὸ σκέψη καὶ μελέτη, δημιουργική, ὅμως ποῦ διώχνει μακριὰ τὸ νεανικὸ τὸ γέλιο καὶ τὴ χαρὰ, φαίνεται σὰν ἀνθήσκη σὲ μιὰ φυλακὴ, παρειαχτη, ἀλλὰ ποῦ ἐπιβάλλει μιὰ ἀνοιξὴ ὀρμητικὴ καὶ εὐτυχισμένη. Ἡ ἀμυγδαλιὰ ποῦ διαλαλεῖ τὴν ἀνοιξὴ μέσα στὸν παγωμένον χειμῶνα, ἐξόριστη ἀπὸ τὸ δέντρο της, ἀπὸ τὸν ὀρίζοντα ποῦ ἀγαπᾷ καὶ θέλει ὅλο νὰ καταχτήσει σ' ἕνα ἐρωτικὸ ἀγκάλιασμα μὲ τὸν ἥλιο, τὸν δειλὸ ἀκόμα, ἀλλὰ γρήγορα πύρινον, ἕνα ἀγκάλιασμα ὁλόφλογο, ποῦ εὐτυχισμένη θὰ τὴ σκοτώσει, ἡ ἀμυγδαλιὰ μέσα στοὺς ἀσφυκτικούς σκοτεινοὺς τοίχους μαραίνεται. Πέφτουν λυπημένα στὸ βαρὺ γάλλι τὰ πέταλά της. Ἄνωφέλευτα. Μὰ τὰ μάτια τὰ κουρασμένα ἀπὸ τὴν ἐργασία ποῦ ἀκούμπησαν ἀπάνω της ἀθέλητα, ἴσως μὲ θυμὸ γιὰτί ξένη ἀπλώνει γύρω τους τὴ γοητεία της, μὲ περιφρόνηση γιὰτί δὲ μποροῦν νὰ μὴν ἀφεθοῦν στὴ γοητεία ποῦ στιγμὲς τ' ἀπασχολεῖ τὰ μάτια τὰ κουρασμένα καὶ σκοτεινὰ σπινθήρισαν καὶ χαμογέλασαν.

ΕΝΑ ΚΟΚΚΙΝΟ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟ

Τὸ κόκκινον τριαντάφυλλον πέθανε. Δὲν εἶναι οὔτε κἀν λυπηρὸ. Μήπως δὲν πεθαίνουν ὅλα, καὶ τὰ ὄμορφα καὶ τὰ ἄσχημα, ὅ,τι ἀγαπήθηκε, καὶ ὅ,τι δὲν ἀγαπήθηκε; Δὲν εἶναι λυπηρὸ ὅ,τι εἶνε τόσο πολὺ συνειθισμένον, ὅ,τι ὑπακούει στὸ Νόμον, ὅ,τι ἀνεμπίδ-

στα γίνεται. Ποῖος ξέρει ἂν τὸ θάμα ποῦ αἰώνια νοσταλγιέται, ποῦ παράφορα ἀκατάπαντα ἐπιθυμοῦμε, ποῖος ξέρει ἂν τὸ βλέπαμε ποτὲ πραγματικῶς, δικῶ μας, ἂν δὲ μᾶς ἔδινε μὲ τὴν ἀπότομη μεταστροφή ποῦ θὰ ἔβερνε ἀμέσως σ' ὁλόκληρον τὸ Σύμπαντον τὴν πῶς χειρότερη ἀγωνία. Ἴσως καὶ μιὰ ἀπογοήτευση. Κι' ἂν εἶταν πολὺ πῶς ὄραϊο ἀκόμα ἀπ' ὅ,τι τὸ φαντάσθημε τὸ πῶς ἐξἄλλο ὄνειρον θὰ νικοῦσε ἄρα γε καὶ τὴν κατάρα τοῦ ἐσώτερα παντοτεινὰ ἀνεκανοποίητον ὄστε νὰ μπορέσομε νὰ τὸ γαρῶμε; Ἡ ὁ σαρωτικὸς σπασμὸς ποῦ γελιέει πλατιὰ γιὰ νὰ μὴ κλάψει θ' ἀνατόγια εἰ πάλι τὰ χεῖλια μπροστὰ στὸ ἄπλεον, τὸ πληκτικὸ τὸ θάμα; Τὸ κόκκινον τριαντάφυλλον ποῦ τόσο παθητικῶς ἀγαπήθηκε ἴσως σὰν ἐπιφύλακτος νὰ κλάκωνε. Ἡ ἀνάλλαχτη εὐδονία τῆς πῶς τέλειος θριαμβευτικῆς ὁμορφιάς, ἡ μονότονον μεθυστικὴ ἐξοστατικὴ ἡδονικὴ εὐωδία τοῦ θὰ προαλοῦσε τὸ μῖσος καὶ ἔπειτα τὴν ἀηδία. Ἐτοῖ τοῦλάχιστον μὲ πολὺ πόνον τὸ κλάκωνε διὸ μάτια τὸ κόκκινον τριαντάφυλλον, τὸ πρόφορον ἀρπαγμένον μέσα στὴν ἀνθησὴ του, διὸ μάτια ποῦ βαθιὰ τὸ εἶχαν ἀγαπήσει, ἀδύναμα μάτια ποῦ ἀέλιπιδον ἀπίστευαν τὸ θάνατον. Μὰ κάποιον ἄλλην φωνὴν εἶπε: «Ὁ Νόμος εἶναι δικίος, καὶ νικεῖται ὁ Νόμος. Τὸ κόκκινον τριαντάφυλλον πεθαίνει ἄλλο γιὰ νὰ γεννηθεῖ. Μόνον τίποτε ἄς μὴ μαραίνεται. Ἡ πορφύρα τοῦ ἥλιου τὸ βράδι ὑπόσχηται ἕνα ἄλλο δεῖλι πῶς κόκκινον μῖα πῶς θριαμβευτικῆς μέρας. Ἄς ἀγαπᾶμε κάθε μέρον τὸ κόκκινον τριαντάφυλλον τὸ πάντοτε ἴδιον καὶ πάντοτε καινούριον. Πάντοτε πῶς ὄμορφο ἂ θέλομε καὶ ἂν ξέρομε πῶς ὄμορφο νὰ τὸ βλέπομε, ἂν πῶς ὄμορφο καὶ πῶς ἐντατικὸ ὁλόενα δημιουργοῦμε τὸ βλέμμα μας ποῦ θὰ τὸ δεχθεῖ.»

Ἐνα κόκκινον τριαντάφυλλον πέθανε.

ΑΛΚΗΣ ΘΥΡΛΟΣ

ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ

Σὲ μαύρη θάλασσα, πλατειά,
Ἐνα μικρὸ καράβι.
Πάνω πηδᾶ, κάτω βουτᾶ,
Καὶ τ' ἄγριο κύμα σκάβει.
Κι' ἕνα φωτάκι ἀπὸ μακριὰ
Ποῦ σβεῖ καὶ πάλι ἀνάβει.

Τὰ κύματα σὰν τὰ θεριά
Μὲ μουγκρητὸ ἄγριο ὄρμουνε.
Μανιάζουσι καὶ ἀφρίζουσι
Καὶ σποῦνε καὶ βροντοῦνε
Καὶ τὸ καράβι τ' ἀλαφρὸ
Νὰ καταπιεῖν ζητοῦνε.

Μέσα στὰ πλάτη τὰ πικρὰ
Τὸ φόβον δὲ γνωρίζει:
Μὲ τὰ πανιά του ὀρθάνοιχτα
Ποῦ ἀγέρας δὲν τὰ σκίζει,
Κατὰ τὸ φῶς τὸ μακρινὸ
Γοργόφτερον ἀρμενίζει.

Κ. ΚΑΡΘΑΙΟΣ